



Soledad Bengoechea,
República i Indústria a Sabadell. Organització patronal i conflictivitat social (1931-1936),
 Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2015, 203 p.

Qualsevol estudi del període de la Segona República ens porta a uns anys convulsos de la història contemporània que signifiquen un canvi cap a un règim polític democràtic a Espanya, obren pas a la recuperació de la Generalitat de Catalunya i desemboquen en la Guerra Civil. Alhora, la dècada dels anys trenta arrenca impregnada pel cicle econòmic depressiu internacional caracteritzat per la desintegració de les relacions econòmiques internacionals. Bona part dels països afectats per la gran depressió intentaràn trobar la seva pròpia recepta a la sortida de la crisi, en uns anys marcats per una profunda incertesa.

L'efecte de la depressió dels anys trenta en l'economia espanyola ha estat un tema controvertit i avui està en revisió. Com a crisi internacional, la seva repercussió arribà a través del comerç i dels fluxos internacionals de capital, per contagi de les crisis bancàries i pel retorn dels emigrants al seu lloc d'origen. Fins fa pocs anys s'entenia que l'impacte de la depressió havia estat menor i més tardà a Espanya

perquè la seva economia hauria estat protegida del contagi extern a causa dels elevats nivells de proteccionisme comercial i pel fet de no formar part del patró monetari internacional del patró canvi or. Malgrat això, recents contribucions (Comín¹, 2013, p. 133-164) apunten que cal separar l'efecte directe de la crisi internacional d'altres factors interns, propis de la conjuntura hispana. D'una banda, Comín indica que la repercussió de la crisi internacional a Espanya va ser curta i moderada, i que seguí les pautes dels països del seu entorn amb les particularitats pròpies de països endarrerits amb democràcies recents. D'aquesta manera, les conseqüències de la crisi internacional a Espanya havien de ser més presents en les activitats econòmiques més exportadores, mentre que el mercat de treball visqué més pressió davant del retorn dels emigrants espanyols 1931-1933, la qual cosa afectaria els nivells d'atur, que l'any 1933 eren d'un 12,8% al conjunt d'Espanya. D'altra banda, segons Comín, cal tenir presents els factors interns que sorgiren pels desequilibris econòmics i la inestabilitat política i social d'Espanya, que comportaren un deteriorament de les expectatives empresarials i una reducció de la inversió privada, que va afectar determinats sectors econòmics.

Centrats en els anys republicans a Catalunya, cal recordar que el nou escenari polític de 1931 suposà un canvi profund de les regles de joc, atès que qüestionà la correlació de forces polítiques i replantejà les relacions del poder polític amb les elits econòmiques i les forces socials i laborals. És en aquest escenari on se situa l'estudi de Soledad Bengoechea *República i Indústria a Sabadell. Organització patronal i conflictivitat social (1931-1936)*. L'autora és experta en l'organització patronal industrial a Catalunya durant el primer terç del segle xx, amb una àmplia i sòlida bibliografia sobre el tema. En aquesta ocasió, l'estudi de cas no forma part de les primeres etapes de recerca d'un historiador, sinó que, al contrari, el cas de Sabadell permet aprofundir hipòtesis de treball contrastades i copsar-ne el que és comú o singular de l'exemple, la qual cosa evidencia una vegada més la importància del treball d'arxiu i de l'estudi de cas per avançar en la recerca fonamentada.

El text s'estructura en tres parts ben diferenciades: els actors, els esdeveniments de confrontació i les polítiques. La primera part s'ocupa de les organitzacions patronals a Sabadell durant la Segona República, i ho fa explicant l'actitud inicial defensiva de la patronal i la seva evolució posterior, detallant les

organitzacions que formen part de la patronal sabadellenca i exposant com aquestes organitzacions es relacionen amb altres associacions patronals a Sabadell, a Catalunya i a Espanya. En aquest escenari, l'autora detalla una relació ambigua de la patronal amb les institucions catalanes recuperades.

La segona part del llibre s'analitza la relació de la patronal sabadellenca amb els conflictes que es desenvolupen durant aquestes anys. Però per fer-ho va més enllà i ens explica com és l'organització sindical i com evoluciona durant el període, a fi de copsar més bé l'articulació dels diferents conflictes. Per establir aquesta qüestió, l'autora diferencia els sectors econòmics implicats més representatius en funció de les característiques de la relació laboral: la indústria tèxtil, la indústria del metall i la construcció. La tria dels diversos sectors és lògica: el tèxtil és ineludible, ja que és la marca d'entitat econòmica de la ciutat, i la construcció i el metall representen dos pols oposats de la conflictivitat social a Sabadell: la radicalització de la construcció es contraposa amb l'oasi laboral del metall. El tèxtil va protagonitzar un llarg conflicte de mig any (entre el 24 d'agost de 1933 i l'1 de març de 1934), l'anomenada "vaga de set hores", que forçà els patrons a acordar unes noves bases de treball. L'estudi

de Bengoechea constata que les condicions laborals de cada indústria o activitat (la regulació laboral, el nivell d'atur, el nivell d'estabilitat laboral, el tipus i la dinàmica institucional de la representació laboral i patronal) en condicionen les respostes, com posen en relleu els casos del tèxtil, el metall i la construcció. El contrast és interessant: el treball a la construcció, més castigat per la crisi econòmica pel que fa a l'atur, en un clima de relacions laborals personals molt tenses, presenta brots de violència; el sector del metall, al qual la llei del Bienni Progressista empara amb una legislació laboral benigna (jornada de 44 hores), amb relacions laborals molt més estructurades, la conflictivitat laboral és baixa. Com diu l'autora, "unes relacions laborals diferents portaven implícita una conflictivitat laboral també diferent" (p. 185).

La darrera part del llibre aborda la política de la patronal, que es caracteritza per una clara defensa de l'ordre públic i la defensa social. Finalment, l'autora fa explícites les conclusions de l'assaig.

Del llibre es desprèn la creixent polarització política de la ciutat de Sabadell i les formes que pren aquesta polarització. L'empresariat sabadellenc, proper als partits dinàstics fins a la primera dècada del segle xx, va evolucio-

nant fins al catalanisme conservador, defensat pel Centre Català i la Lliga Regionalista. Acostumats a ser propers al poder polític local, l'empresariat sabadellenc es va veure desplaçat per l'ascensió de nous sectors socials, com els assalariats, petits comerciants i artesans, durant la Segona República.

Les organitzacions empresarials s'ocupaven d'un ventall ampli d'activitats, a les quals corresponien les institucions específiques i diferenciades amb què es vehiculava la funció patronal. La creació d'institucions patronals específiques i coordinades, com la Federació Tèxtil, esdevingué un mecanisme clar per encarar el clima d'elevat sindicalisme dels anys inicials de la Segona República, en què el nivell de sindicació era proper al 70% dels treballadors sabadellencs. La Federació Tèxtil, que sorgí a l'entorn del Gremi de Fabricants, operà de manera coordinada amb les principals institucions catalanes fins que finalment, l'any 1932, es constituí una patronal catalana unitària: la Junta d'Enllaç de les Societats Econòmiques de Catalunya. Les vies d'influència de la patronal catalana a les institucions polítiques requeria una veu potent que les representés. Les relacions de la patronal catalana amb el recuperat govern de la Generalitat, el 1932, estigueren a l'inici tenyides de malfiances; per exemple, la

patronal fou contrària al traspàs de la qüestió dels conflictes socials des del govern central a la Generalitat republicana, a la qual atribuïen una actitud més tolerant envers la classe treballadora de la que estaven acostumats.

L'atur fou un problema social que es trobà en el rerefons d'alguns conflictes, i fins i tot condicionà les relacions laborals entre obrers i patrons de Sabadell durant la Segona República. El tema de l'atur no només és al darrere de la major crispació dels rams més afectats per la manca de feina, sinó també de l'establiment de mecanismes per mitigar-ne els efectes, com la lluita obrera pel repartiment del treball i el control sobre la borsa de treball. El repartiment del treball (o les jornades reduïdes de treball) com a mecanisme per distribuir l'impacte negatiu de la manca de feina va ser un element destacat durant l'Europa d'entreguerres. D'altra banda, els intents dels treballadors per controlar la borsa de treball, a fi d'evitar les llistes negres de treballadors, toparen amb la ferma voluntat dels patrons de retenir el dret a la lliure contractació i a la classificació del personal de l'empresa. A aquestes reclamacions conjunturals, se'n hi afegiren d'altres de més reiterades i persistents des de feia dècades, com ara l'augment dels salaris i l'escurçament de la jornada laboral.

L'atur era una temàtica específica objecte de preocupació pública, com evidencia el fet que a abril de 1933 la Generalitat creés l'Institut Contra l'Atur Forçós. Durant els mesos següents, la situació no millorà, ans al contrari, l'atur tendí a augmentar entre el desembre de 1934 i el juny de 1936, i era més greu l'atur parcial que el total. Pel que fa a les causes de la crisi dels anys 1933-36, difícilment es poden explicar per la depressió internacional dels anys trenta, com esmenta l'autora, si més no de manera directa. Més aviat, l'atur registrat des de 1933 sembla respondre a la caiguda de la inversió empresarial davant la inestabilitat i incertesa que generava el clima de crispació política existent. No obstant això, el tema de l'atur republicà en reformulació encara requereix un estudi més aprofundit i comparatiu, elaborat amb dades solvents, per fi d'escatir la casuística de la situació laboral i econòmica.

Encara que durant el bienni progressista no hi va haver violència generalitzada a Sabadell, a excepció d'alguns episodis en el ram de la construcció, del novembre de 1933 a l'octubre de 1934. El cas de la construcció mostra com "El comportament empresarial va incidir en la configuració de les relacions laborals i també a la inversa. La seva conducta era modificable, no era inamo-

vible, però la realitat s'allunyava de les expectatives empresarials i la portava a un enrocament." (p. 182). Això succeí clarament des de l'octubre de 1934.

Els Fets d'Octubre de 1934 van suposar un enfrontament entre els sindicats i la patronal que tingué una violència excepcional a Sabadell. Quan el 4 d'octubre el govern d'Alejandro Lerroux va confirmar que establiria un nou govern amb la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA), la reacció no es féu esperar. Els partits d'esquerra de Sabadell van entendre que l'entrada de la CEDA al govern central era un desafiament, era com un assalt dels feixistes a la República. L'endemà mateix, el dia 5 d'octubre es proclamà la vaga general, la qual cosa suposà que els sindicalistes van passar a controlar la ciutat i l'Ajuntament; és a dir, els revoltats van prendre el poder i van provocar un enfrontament sindicat-patronal excepcional. El dia 7 d'octubre es proclamà l'estat de guerra i Sabadell quedà militaritzada durant dos dies. Per a la patronal, la crítica situació no es va viure com un conflicte laboral més, sinó com una autèntica revolta i un desafiament a l'ordre social establert, la qual cosa generà una sensació de por i indefensió de les classes benestants, que posteriorment van intentar contrarestar amb més ordre públic i seguretat.